

КАПТАНЕНКО Н. П.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту організацій
та управління проектами
(Запорізька державна інженерна академія)

КРАВЧЕНКО О. В.,

викладач права вищої категорії,
викладач-методист
(Торговий коледж
Запорізького національного університету)

УДК 342.9

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОСТУПКІВ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ

У статті на основі аналізу чинного законодавства України розкриваються особливості адміністративних проступків у сфері торгівлі, формулюються пропозиції щодо вдосконалення вітчизняного законодавства, яке регулює адміністративну відповідальність у галузі торгівлі.

Ключові слова: адміністративні проступки, торгівля, адміністративна відповідальність, склад адміністративного проступку.

В статье на основе анализа действующего законодательства Украины раскрываются особенности административных проступков в сфере торговли, формулируются предложения по совершенствованию действующего законодательства, регулирующего административную ответственность в сфере торговли.

Ключевые слова: административные проступки, торговля, административная ответственность, состав административного проступка.

Based on analysis of the current legislation of Ukraine the author of the article examines peculiarities of administrative offenses in the sphere of trade and formulates proposals to improve the national legislation regulating administrative responsibility in the field of trade.

Key words: administrative offenses, trading activity, administrative responsibility, composition of an administrative offense.

Вступ. Трансформаційні процеси в суспільному розвитку та побудова демократичної, правової, соціально орієнтованої держави в Україні спонукають до оновлення доктринальних засад українського адміністративного права в контексті євроінтеграційних вимог. Провідною тенденцією розвитку сучасного адміністративного права є перегляд його основних засад з метою гармонізації відносин між публічною адміністрацією й людиною. Серед важливих завдань перетворень чільне місце займає модернізація інституту адміністративної відповідальності, насамперед, за правопорушення у сфері господарської діяльності, зокрема, у сфері торгівлі.

Визначення особливостей адміністративної відповідальності за проступки у сфері торгівлі надає можливість виявити сучасний стан адміністративно-правового регулювання вказаної сфери. Відтак, вітчизняний досвід (як позитивний, так і негативний) регламентації

правовідносин у галузі торгівлі слід використати в процесі розробки адміністративно-деліктного законодавства щодо торговельної діяльності.

Якісні зміни змісту адміністративно-деліктних норм мають передбачати також і напрацювання основних правових понять. Зазначена позиція відповідає напряму модифікації адміністративної відповідальності і в сфері торгівлі, що зумовлює актуальність дослідження.

Питання адміністративних правопорушень ґрунтовно досліджували такі вчені-адміністративісти, як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, А.С. Васильєв, В.М. Гаращук, І.П. Голосніченко, Е.Ф. Демський, Є.В. Додін, І.Б. Коліушко, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Є.Б.Кубко, О.І. Миколенко та ін.

Постановка завдання. Метою статті є встановлення особливостей адміністративних проступків у галузі торгівлі на основі аналізу нормативно-правових актів, а також розроблення пропозицій для вдосконалення законодавства, яке регулює адміністративну відповідальність у сфері торговельної діяльності в Україні.

Результати дослідження. Реформування будь-якого інституту певної галузі права слід розпочинати з аналізу термінології, визначення відповідності її сучасним умовам суспільного життя та перегляду системостворюючих термінів, які становлять основу сфери, яка підлягає модернізації [1, с. 31]. Для інституту адміністративної відповідальності одним із таких термінів є «адміністративне правопорушення (проступок)» як фактична підстава відповідальності.

Відповідно до ч. 1 ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [2]. Відтак, КУпАП ототожнив поняття «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок» і урівняв їх як підстави адміністративної відповідальності. Зазначені положення кодифікованого акту з часом дещо застаріли, але не втратили чинності. Однак, як показують дослідження вчених-адміністративістів, ці поняття не є тотожними.

Так, А.С. Васильєв зазначає, що ст. 9 КУпАП зрівняла поняття «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок», хоча термін «правопорушення» є родовим поняттям для всіх можливих видів деліктів, тому заради уникнення термінологічної плутанини правопорушення, за які настає адміністративна відповідальність, доцільно йменувати не «адміністративним правопорушенням», а «адміністративним проступком» [3, с. 38].

І.П. Голосніченко та І.Б. Коліушко, на основі досвіду законодавства зарубіжних країн (Франція, Нідерланди, США, Великобританія), законодавства Російської імперії початку ХХ ст., яке діяло і на території України, пропонують передбачити в сучасному українському законодавстві такі види протиправних діянь, як злочини, кримінальні проступки та адміністративні проступки з урахуванням особливостей матеріальних та процесуальних правовідносин. Розмежування пропонується провести на основі таких критеріїв, як ступінь завданої шкоди, вид об'єкта правопорушення, об'єктивна сторона, суб'єкт юрисдикції, тяжкість та вид стягнень, суб'єкт правопорушення. Правники впевнені, що запровадження пропозицій надало б можливість «очистити» інститут адміністративного проступку від невластивих адміністративному праву норм [4, с. 41].

В.М. Бевзенко наголошує на необхідності використання не лише правових підходів, а й лінгвістичних аспектів при визначенні та застосуванні понять в національному законодавстві [5, с. 200]. Сучасна українська мова трактує порушення як відхилення від правил, відступ від законів (порушувати – робити що-небудь всупереч наказові, закону), а проступок – вчинок, що порушує які-небудь норми, правила поведінки [6, с. 597–598].

В.К. Колпаков, спираючись на принцип рівності правового становища людини та держави (ст. 3 Конституції України) в адміністративних правовідносинах, пропонує визнати одним із критеріїв поділу термінів «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок» вид суб'єкту порушення та встановити два види адміністративних порушень,

а саме: адміністративне правопорушення – це порушення, вчинене суб'єктом владних повноважень, та адміністративний проступок, який є протиправними діями осіб, які порушили адміністративно-правові норми. Вчений запропонував називати порушення адміністративно-деліктного законодавства «адміністративним (управлінським) правопорушенням» та «адміністративним проступком (деліктом)» [7, с. 21–23].

Слушною є думка Є.В. Додіна про неможливість розуміння і надання тлумачення адміністративно-правових норм без допомоги основних категорій, бо адміністративно-правові норми є безпосереднім матеріалом науки адміністративного права, але справжній сенс вони отримують завдяки тому, що ростуть, подібно листям на стволі дерева, із загальних категорій, на яких тримаються і зникають [8, с. 12]. Саме тому науковці, насамперед, повинні піклуватися про розробку системи адміністративно-правових категорій і на базі цього постійного капіталу науки вивчати чинні правові норми [9, с. 87]. Є.Б. Кубко зауважує, що вдосконалення адміністративного права та його ефективне реформування вимагає також вирішення суто наукових питань побудови дефініційних рядів основних правових понять [10].

Опоненти запровадження в правову систему України поняття адміністративного проступку зазначають [11, с. 35], що ця ідея суперечить п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, відповідно до якого «виключно законами України визначаються <...> діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них» [12].

Відтак, варто погодитися з доробками вітчизняних правників про необхідність розмежування конструкції «адміністративне правопорушення (проступок)». Усвідомлюючи важливість виявлення критеріїв поділу та спираючись на принцип рівності правового становища людини та держави в адміністративних правовідносинах, доцільно визнати одним із критеріїв розмежування чинного терміну вид суб'єкту порушення. За такого підходу видається можливим встановити два види адміністративних порушень, а саме: адміністративне правопорушення – це порушення, вчинене суб'єктом владних повноважень, та адміністративний проступок (делікт) – протиправні дії осіб, які порушили адміністративно-правові норми. В законотворчій сфері вже були здійснені спроби щодо закріплення подібного підходу в адміністративному законодавстві України на рівні законопроектів, наприклад, в проєктах Концепції реформи адміністративного права, Кодексу про адміністративні проступки, однак відповідні закони так і не були прийняті.

Дефініція адміністративного проступку, надана в ч. 1 ст. 9 КУпАП, розкриває його матеріальний зміст, юридичну природу, соціальну сутність та визначає його характерні ознаки. По-перше, це діяння (дія або бездіяльність), а не думки, бажання, уподобання чи інші подібні прояви психічної діяльності людини, оскільки, навіть якщо вони мають протиправний характер, не можуть вважатися адміністративним деліктом. По-друге, протиправність адміністративного проступку полягає в порушенні правил поведінки, встановлених чинним законодавством. Не допускається використання уповноваженими органами принципу аналогії закону при розгляді справ про адміністративні правопорушення. По-третє, винність адміністративного проступку передбачає наявність у особи власного психічного ставлення до свого діяння та його наслідків, тобто наявність вини у формі умислу чи необережності. По-четверте, караність адміністративного делікту полягає в тому, що за його вчинення особа повинна нести лише адміністративну відповідальність у вигляді негативної реакції з боку держави шляхом застосування до винної особи відповідних адміністративних стягнень.

З приводу визначення ознак адміністративного проступку існує певна єдність поглядів вчених, хоча деякі правники пропонують доповнити зазначений перелік ознак такими, як суб'єкт проступку та об'єкт посягання. Хоча стосовно питання суспільної небезпеки чи суспільної шкідливості адміністративного проступку завжди існували запеклі дискусії, які, до речі, мають місце і сьогодні [13, с. 69]. Однак незважаючи на розмаїття думок вчених, вважається за необхідне констатувати спільність їх поглядів у визнанні негативного характеру всіх порушень, а більш прийнятним, як уявляється, є визнання проступку суспільно шкідливим.

Не менш цікавим об'єктом дослідження є відносини, які виникають в процесі здійснення торговельної діяльності між суб'єктами господарювання та споживачами. Внутрішня тор-

гівля є однією із важливих галузей економіки, яка відіграє важливу роль як у формуванні економічного потенціалу України, так і у задоволенні потреби споживачів у товарах та послугах.

Законодавчі основи провадження та регулювання торговельної діяльності встановлено Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, Податковим кодексом України, Законами України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р., «Про електронну комерцію» від 3 серпня 2015 р., «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 р., «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. тощо. Однак правове регулювання торговельної діяльності в Україні ускладнено відсутністю єдиного законодавчого акта, який би визначав організаційно-правові засади здійснення зазначеного виду діяльності з метою створення конкурентного середовища, залучення інвестицій у сферу, підвищення рівня торговельного обслуговування населення, захисту прав споживачів та попередження правопорушень у галузі.

Проведений короткий аналіз ознак адміністративних проступків надає можливість охарактеризувати ознаки адміністративних проступків у сфері торгівлі в Україні.

По-перше, законодавчу основу адміністративної відповідальності складає система діючих норм права, які регулюють склади адміністративних проступків, систему адміністративних стягнень та принципи їх застосування, коло суб'єктів відповідальності та органів владних повноважень для застосування адміністративних стягнень, процедуру притягнення осіб до відповідальності [14, с. 166]. Законодавче регулювання відповідальності в разі вчинення дисциплінарних проступків у сфері торгівлі здійснюється гл. 12 «Адміністративні правопорушення у галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницькій діяльності» КУпАП, а саме: ст. ст. 155, 1551, 1552, 156, 1561, 159, 160, 16315, 1644.

Варто зауважити, що систему законодавства про адміністративну відповідальність за порушення у сфері торгівлі, крім кодифікованого адміністративно-деліктного акту, складають інші нормативно-правові акти, які діють автономно від КУпАП та встановлюють відповідальність. Наприклад, Закон України «Про електронну комерцію» від 3 серпня 2015 р. визначає засади вирішення спорів та відповідальність у сфері електронної комерції, використовуючи бланкетні норми (ст. ст. 17–19) [15].

В окремих випадках КУпАП та відповідний закон передбачають адміністративну відповідальність за тотожні правопорушення. Так, ст. 1561 КУпАП передбачає відповідальність за порушення законодавства про захист прав споживачів, в той же час ст. 21 Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. вказує на види порушень прав споживачів, які створюють підстави для адміністративної відповідальності, а ст. 23 Закону передбачає відповідальність за порушення законодавства про захист прав споживачів [16].

По-друге, чинні адміністративно-правові норми щодо адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері торгівлі уявляється можливим класифікувати за суб'єктом порушення, а саме: 1) норми права, які передбачають відповідальність фізичних осіб (ч. 1 ст. 1552 КУпАП); 2) норми права, які встановлюють відповідальність фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності (ч. 1 ст. 155 КУпАП); 3) норми права, які визначають відповідальність посадових осіб виробників продукції (ч. 3 ст. 1551 КУпАП).

По-третьє, у сфері торгівлі особливості складів адміністративних проступків полягають у таких положеннях: за характером заподіяної шкоди – формальні та матеріальні; залежно від внутрішньої структури – переважно альтернативні; залежно від суб'єкта – особисті та посадові; за ступенем суспільної шкідливості – основні та кваліфіковані; за конструкцією – описові та бланкетні.

По-четверте, адміністративні проступки у галузі торгівлі знаходять свій прояв в діях, переважно у формі дії, в окремих випадках – у формі бездіяльності.

По-п'яте, адміністративні проступки у сфері торгівлі є протиправними, винними, суспільно шкідливими діяннями.

По-шосте, суб'єктами адміністративних проступків у галузі торгівлі є фізичні особи – осудні, які досягли на момент вчинення правопорушення шістнадцятирічного віку (загальні суб'єкти) і фізичні особи-підприємці та посадові особи (спеціальні суб'єкти).

По-сьоме, адміністративні проступки у сфері торгівлі є караними діями, тому що адміністративно-деліктне законодавство передбачає накладення відповідних адміністративних стягнень в разі їх вчинення, а саме: штраф і конфіскація предметів торгівлі та виручки, одержаної від продажу предметів торгівлі.

Висновки. Таким чином, адміністративний проступок у сфері торгівлі – це проти-правне, винне, суспільно шкідливе діяння фізичних осіб та/або фізичних осіб-підприємців, яке посягає на врегульовані адміністративно-правовими нормами суспільні відносини та передбачає адміністративну відповідальність.

Модернізація інституту адміністративної відповідальності має розпочатися з кодифікації адміністративно-деліктного законодавства, яка має базуватися на розроблених системостворюючих правових поняттях, насамперед, розмежуванні адміністративного правопорушення та адміністративного проступку. Зазначені зміни є нагально необхідними і зможуть сприяти наближенню законодавства України в частині юридичної відповідальності за проступки у сфері торгівлі до європейського законодавства.

Список використаних джерел:

1. Коліушко І.Б. Поняття адміністративної відповідальності та адміністративного правопорушення в сучасному українському праві / І.Б. Коліушко, О.Д. Банчук // *Право України*. – 2008. – № 4. – С. 31–36.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Введений в дію Постановою Верховної Ради Української РСР від 7 грудня 1984 р. // *Відомості Верховної Ради Української РСР* – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122.
3. Кодекс Украины об административных правонарушениях: Научно-практический комментарий / под общ. ред. А.С. Васильева. – Х. : Одиссей, 2002. – 1024 с.
4. Коліушко І.Б. Проблеми удосконалення адміністративно-деліктного законодавства / І.Б. Коліушко, І.П. Голосніченко // *Право України*. – 2001. – № 3. – С. 39–42.
5. Бевзенко В.М. Правові та лінгвістичні аспекти співвідношення понять «адміністративний проступок» та «адміністративне правопорушення» / В.М. Бевзенко // *Університетські наукові записки*. – 2005. – № 4 (16). – С. 199–202.
6. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. / укл. В.В. Яременко, О.М. Сліпущко. – К. : Аконіт, 1998– . – Т. 3 : О–Р. – 1998. – 817 с.
7. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : [монографія] / В.К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
8. Додин Е.В. Место и роль административного права в регулировании общественных отношений в Украине / Е.В. Додин // *Матеріали III Національної науково-теоретичної конференції «Українське адміністративне право: стан і перспективи реформування»* // *Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць*. – Вип. 19. – О., Юридична література, 2003. – С. 12–17.
9. Административное право / под ред. Ю.М. Козлова, Л.П. Попова. – М. : Юрист, 2000. – 728 с.
10. Як реформується адміністративне право (за матеріалами V Національної науково-теоретичної конференції «Українське адміністративне право: сучасний стан і перспективи реформування», Одеса, 15–17 червня 2007 р.) // *Правовий тиждень*. – 2007. – 3 липня.
11. Коліушко І.Б. Поняття адміністративної відповідальності та адміністративного правопорушення в сучасному українському праві / І.Б. Коліушко, О.Д. Банчук // *Право України*. – 2008. – № 4. – С. 31–36.
12. Конституція України : Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
13. Коломоець Т.О. Виправні роботи як вид адміністративного стягнення за законодавством України: теорія, досвід та практика застосування : [монографія] / Т.О. Коломоець, І.О. Сквірський. – К. : Істина, 2008. – 216 с.
14. Адміністративне право : [підручник] / [Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, В.В. Богущкий та ін.] ; [за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй]. – Х. : Право, 2010. – 624 с.

15. Про електронну комерцію : Закон України від 3 вересня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 45. – Ст. 410.

16. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 7. – Ст. 84.

КРАВЦОВА К. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічно-правових
дисциплін
(Білоцерківський національний аграрний
університет)

УДК 342.951

СУТНІСТЬ МЕТОДІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ПЕСТИЦИДІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Статтю присвячено дослідженню методів адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві нашої держави, що визначаються предметом правового регулювання, об'єктом суспільних відносин, їхнім характером, складом учасників суспільних відносин, їх правовим статусом, особливостями встановлення і застосування санкцій. Метод правового регулювання – це спосіб встановлення і застосування норм права, це прийом, спосіб впливу норм права на суспільні відносини.

Ключові слова: метод, адміністративно-правовий метод, метод примусу, метод переконання, метод заохочення, метод реординачії.

Статья посвящена исследованию методов административно-правового регулирования обращения пестицидов в сельском хозяйстве нашей страны, которые определяются предметом правового регулирования, объектом общественных отношений, их характером, составом участников общественных отношений, их правовым статусом, особенностями установки и применения санкций. Метод правового регулирования – это способ установления и применения норм права, это прием, способ воздействия норм права на общественные отношения.

Ключевые слова: метод, административно-правовой метод, метод принуждения, метод убеждения, метод поощрения, метод реординации.

The article studies the methods of administrative and legal regulation of pesticides in agriculture of our country determined the subject of legal regulation, the subject of social relations, their nature, composition of participants of social relations, their legal status, especially the establishment and sanctions. The method of regulation – a way of installation and application of the law, this method, a way to influence the law on social relations.

Key words: method of administrative and legal method, coercion, persuasion method, method of promotion, method of reordination.

